

**Др Никола Живковић, РАТНА ШТЕТА КОЈУ ЈЕ ИТАЛИЈА
УЧИНИЛА ЈУГОСЛАВИЈИ У ДРУГОМ СВЈЕТСКОМ РАТУ,
Институт за савремену историју - Београд, 1991. године**

Др Никола Живковић бави се изучавањем историје другог свјетског рата, односно народноослободилачког рата у Југославији. Из те области је написао и објавио више научних радова међу којима су: Политички комесар и његова улога у народноослободилачком рату и Ратна штета коју је Немачка учинила Југославији у другом свјетском рату.

Југословенска историографија је до сада само дјелимично изучавала штету окупатора у другом свјетском рату на територији Југославије. Одвојено су приказане људске жртве, а одвојено материјална штета, тако да се није могла сагледати јединствена штета.

Пљачка, експлоатација и уништавање југословенског националног богатства од стране окупатора у другом свјетском рату били су свестрани и интензивни. Балкан је био одувјек подручје гдје су се укрштавали интереси Немачке и Италије. Нијемци су начелно сматрали да та област југоисточне Европе припада италијанској интересној сфери, вјероватно да би имали одријешене руке у другим областима, али се никада ни јесу одрекли својих економских интереса на Балкану. На основу генералног плана, урађен је план од 12. априла о подјели Југословенске државне територије. Према томе плану подручје Штајерске и Крањске у Југославији регулисаће се договором Хитлера и Мусолинија, Мађарској су припале Барања и Бачка. Затим, Македонија и дио јужне Србије даје се Бугарској. Подручје Босне и Црне Горе тим предлогом је препуштено Италији. У осталом дијелу југословенске територије у старој Србији, целокупну власт треба да имају Нијемци, а на подручју Хрватске - да се формира национална држава.

Бечким споразумом између Рибентропа и Зана, Италија је добила Црну Гору. Користећи раније везе Црне Горе и Италије као и сепаратистичке тежње појединаца у Црној Гори. Италијани су хтјели да је вежу персоналном унијом.

Окупатори се нијесу ограничили на рат као средство за разрачунавање са војном силом противника и на агресију као потчињавање суверених држава, већ су поред свестране експлоатације економског богатства земље завели до тада непознати масовни прогон и истребљење цивилног становништва. “ С обзиром на бруталност окупације од самог почетка, а нарочито послје разбуктавања народноослободилачког рата, не само да се повећао број жртава, него су и злочини бивали различити и многобројни”.

Италија је погазила све уговоре које је до тада имала са Југославијом. Од првог дана окупације, италијанске власти су почеле да спроводе план коначног припајања југословенске територије. По капитулацији, југословенска оружана сила је одведена у ратно заробљеништво.

Поред одношења разних материјалних добар и индустријских постројења, Италија је у свој план експлоатације окупираног југословенског подручја унијела и одвођење радне снаге у Италију. Радна снага је ангажована како у земљи тако и у Италији. Вршена је масовна депортација југословенског становништва из једне области у другу и одвођење у затворе и логоре. Облици уништавања југословенског становништва били су различити. Убијано је, појединачно и масовно, недужно цивилно становништво, нарочито приликом одмазди. Колективна одмазда постала је свакодневни пратилац репресалија. Убијане су читаве породице, дјеца, жене и старци, убијани су ртни заробљеници и рањеници. Свиреп геноцид је спроведен у затворима и логорима. На територији Југославије било је организовано на десетине затвора и логора.

Италијанске оружане и цивилне власти су се до максимума надметале у нерационалној експлоатацији и уништавању југословенског националног богатства (рударство, шумарство, саобраћај, штета причињена хидротехници, бродарству, опљачкана је новчана привреда, пољопривреда и друге граене).

На подручју Црне Горе италијански окупатори су, због посебног интереса да своју власт што дуже задрже на овом подручју, у почетку настојали да се прикажу добронамјерним, но како је вријеме одмицало тако су и они постојали дрскији и безобзирнији. Читаву привреду, а нарочито воћарство, толико су безобзирно експлоатисани да су га до краја окупације потпуно уништили. Тако је највећи дио Црне Горе био паљен, домови порушени, привреда разорена, имовина уништена. Ову слику вјерно илуструје дио извјештаја Црногорске антифашистичке скупштине

народног ослобођења Црне Горе из априла 1945. године који констатује “Паљена и опљачкана села, порушени градови, уништен саобраћај, изгладни и го народ”.

Пљачка и уништавање југословенских културних и просвјетних установа и споменика културе и другом свјетском рату, почиње од првих дана италијанског напада на Југославију априла 1941. године. Она је почела истовремено и упоредо са током војних операција, а наставила се у великим размјерама послје запосједања југословенске територије од стране непријатеља. Пљачка свих добара била је свеобухватна и врло интензивна. Поред уништавања експоната, већи дио културних, умјетничких и научних дјела је однесен у Италију.

У свом дивљању окупатори нијесу поштовали ни гробља ни надгробне споменике. “С правом бисмо могли да закључимо да је дивљачко понашање и варварско уништавање културних споменика поробљених народа једна од најтежих оптужби које падају на окупаторске војнике, чије су нације претендоване на престо културног свијета”.

Нехуманост фашистичког окупатора најбоље се огледа у његовом односу према здравствено-хигијенским установама које су ратним приликама изричито заштићене одредбама међународног ратног права. Не држећи се тога, представници италијанских окупационих војних и цивилних власти уништавали су здравствено хигијенске и рекреативне установе до те мјере да су на том пољу направили праву пустош. Не поштујући већ усвојене међународне норме у односима између побијеђених и побједника, окупатори су у окупираним земљама безобзирно рушили и спроводили систематску пљачку, што је узбудило цио културни свијет.

“Књига др Николе Живковића је солидно дјело, добро систематизовано и прегледно писано. За обраду овако широких разматрања и компликованих збивања требало је велико искуство, али и године трагања и тражења да се начини комплетна слика, склопи мозаик и испуне све празнине, и мислим да је аутор у томе потпуно успио” закључује у својој рецензији проф. др Мире - Кола Димитријевић.

Живковићево дјело представља завршену фазу обраде шире темеатске цјелине о ратној штети коју су нашој земљи нанијеле окупаторске силе 1941-1945. године. Ауторове друге књиге објављене на ову тематику добро су примљене у историографији другог свјетског рата. “Ова књига представља значајан допринос историјској науци и другим потребама нашег савременог друштва. Аутор је ваљано и темељито обавио научноистраживачке послове. Рад је писао служећи се строго научном

методом историјске обраде веома осјетљиве материје уз критичко изучавање и коришћење архивске грађе и библиографије”, закључује рецензент др Душан Лукач.

Проф. др Томислав Жуџић